

Gyűjtő: KNEZT JUDIT

Gyűjtési hely: 1966

TART.: CSELEDELET, ÉS KENDERTUNIKA LABODON

3 lap

Földrajzi mutató: LABOD

Szakmutató: VII
XV, A, H
XVII, 2

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ATVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1005. -OS TETELÉ ALÓL

Lábodi néprajzi adatok.

Cselédélet.

Adatközlő:

Csak Lábodon 1905-ben kezdte el a szolgálatot, 11 éves gyerek volt. Két ökörrrel szántogatott, Kislabodról Vadasba járt egy évig, fél konvenciót kapott. Ezért a szántáson kívül trágyaterítés, kapálás és nyári gyűjtő munka kellett. A főkonvenció 8 mázsa gabonát /fele buza, fele rozs/ jelentett évente, 20 koronát negyedévenként. Második évében bekerült a majorba, itt a pénzjáradéka 5 forinttal emelkedett, a gabona ugyanannyi maradt. Minden béresnek volt egy ségédje, vagy a saját családjából, vagy máshonnan. Kötelezték őket, hogy szerezze be a gyereket maga mellé, mert ha nem el is bocsájtották. Abban az időben 2-3 korona volt egy bakancs, 3-5 koronáig egy pár csizma.

Legjobban a béresgazda tanította be a gyerekeket, az első béres volt velük. Ha valamelyik gyerek nem tudott befogni, segített neki, vagy befogott helyette, vagy az ekéjét megjavította. Ha kárt csináltak a gyerekek, le fogott a gazdaság a pénzükből 1-2 koronát. A majorban 22 gyalogbéres volt, 8-an voltak négyökrössel. Parádés-kocsisok, igás-kocsisok sokan voltak. Abban az időben állami birtok volt és így nagyon sok cselédet alkalmaztak. Ökrökkel mindenféle igásmunkát végeztek. Lovakkal fát hordtak, malomba gabonát hordtak, vetőgépet huzattak /nem emlékszik kézívetésre/.

A konvenció minden évben feljebb ment 5 koronával. Utóbb 16-17 éves korában 3 fertályos volt és 50 koronát kapott. Ez volt a legmagasabb fizetés, amit gyerek elérhetett. Ezért kaszálni kellett, ökör mellé állították, kocsi mellé. Azt a munkát csinálta amit az egész konvenciósnak. Kellott kapálnia, krumplit begyűjtenie, lovak után ekét tartania.

Hónapos munkások, a kincstár idejében nem voltak csak aratásra hívtak Zalából két bandát, Lábodról 3 bandát, /12 kasza, vagy 16 kasza volt egy bandában./ A lábodi bandák közül kettőben volt 12 kaszás, és egyben pedig 16 kaszás.

A lábodiaknak harmados kukoricája is volt, kaszáltak réteket bükkönyt. Répaföld itt nem volt a kincstárnál.

Az egész konvenciósnak 16 mázsa gabonát kaptak /6 mázsa buza, 10 mázsa rozs/ fertálypénzt /24 korona negyedévenként/, 1200 négy-szögöl kukorica, 100 n.ö. kert, 300 n.öl kenderföld. Kenderföldnek nevezték de krumpli volt benne.

Kendert nem termeltek, így a ruhafélét vásárokon vették meg a cselédek, pld. 2 koronáért bőségesen össze tudott vásárolni. A konvenciósnak 900 n.öl rétet kaptak. Tarthattak egy marhát, nevendékjével disznót pedig amennyit tudtak, baromfit ugyancsak. Sót 20 kg.-ot kaptak, fát 8 métert, borsót 4 litert /tarkabab/.

A konvenciósnak földön kukorica közé köztesnek vetettek borsót, tököket, a kertbe krumplit, zöldséget, hagymát. Gyümölcsfát nem ültettek, ezt nem engedélyezte az uraság.

1895-1920-ig volt a kincstár a birtok, a Széchenyiektől vette át az állam, mert eladósodott.

Munkarend: Nyáron 3 óraker kezdtek a munkát, az öregbéres költötte fel az embereket, a Jónás Pista bácsi. Délben 2 óra szünet volt, s 8 óra felé volt vége a munkának. Reggeli és uzsonna időszakban fél-fél óra szünet volt. Télen fél 5-kor kezdtek, 5-kor etettek, reggeli nem volt, délben egy óra szünet volt és 4 óraker fejezték be a munkát.

Az állatok betegsége idején állatorvost kellett hívni, két állatorvos is volt, osztrákok, az egyik Scholtz nevű volt. Ők orvosságot adtak, azzal kellett kenegetni vagy itatni az állatot. Nem volt szabad addig az állathoz nyulni, míg az orvos nem látta.

Aratáshoz nem osztottak be cselédet, csak a szem hordásánál segédkeztek. Télen is sokféle munka volt, ganéjhordás, jégghordás, favágás, fahordás, négyet is fordultak napjában az ökrös fogattal. "Az ökör többet dógzott mint a ló, többet birt el. Majdnem egyformán volt velük baj. De én nem szerettem volna lóval bánni, úgy megszerettem az ökröt, hogy nem akartam mást. A lóval mindig vigyázni kellett, mert volt valami bogara, aztán egyszer csak ugrott egyet."

A kincstárnál ha ünnep volt, nem volt befogás, ha mégis előfordult duplán megfizették.

1920 után a Széchényiek vették kezelésükbe a birtokot. Ezeknél nem volt ünnep, a cselédek is gyakrabban váltották egymást. A főkommendánsnak /ezredes/ 4 lova volt, 2 parádéskocsisa, meg egy huszár-lovasza. 8 pusztáján csikók voltak, magyar fajták, nónius, lipicai, televér. A fehér ökröket Erdélyből hozatták, a bivalyokat is. A bivalyokat csak hordásra használták fel a majorban, csak kettős iga volt, őket is igába fogták be, mint az ökröket. Egyes igit nem ismertek, Barcsón a Kremzir uraságnál volt egyes iga.

Ostort az atádi Kovács nevű kötelestől vettek, a sudarát suszterfonálból maguk a béresek fonták meg. Az ostor állt nyélből, ez 1.5 m. hosszú, az ostor és sudár 2.80 m. körül, az ostorrész vastagabb volt, a sudár, amit maguk fontak vékonyabb, ezzel lehetett durrantani. A gyerekek egymástól tanulták el a sudárfonást. Csak az ostor volt amit maguk a béresek szereztek be maguknak, minden egyéb más eszközt az uradalom adott. Az aratók a magukéval dolgoztak. A kasza 2 ~~bankós~~ bankós volt, kisbankónak és nagybankónak nevezték, volt aki féltakarót tett rá a nagybankótól a fejig, volt aki egészet a kisbankótól a fejig. Kaszát a boltban lehetett venni. Favillát csak a kincstárnál használtak széna és takarmány gyűjtéshez. Otthon csak 3- vagy 4-ágú vasvillát használtak. Az uradalomban trágyahordásra vasvillát használtak, krumpli munkához a fel és lerakáshoz 9-10 ágú vasvillákat használtak. A krumpli vetésekor "gyelőlővel" jelölték ki a sorokat, luggalógép vájta a gödröket, és napszámosok kézzel vetették bele a burgonyát. Ezután lehengettek. Kapa leggyakoribb formája a tehénszáju kapa volt.

Len és kendermunka:

Készítettek tiszta kendervásznat, ebből lepedőt, törülközőt varrtak. Kender pamukos vászonból /melléke kender, béle pamut, a mellék a szövőfára ment és a bél volt rávetve/, ezekből törülköző, lepedő, abrosz készült. A melléknek kellett erősebbnek lenni, mert az feszült a szövőfán. Bolti pamutból készült a "selemvászon", ennek egyik fajtája a "pörgetéses", ez vastagabb szálú és ritkább szövésű. Volt egész szövőfa, ez volt a jobb, volt aki fél szövőfát használt, ez kisebb helyen elért. Szövésnél először a nyüstbe fogták be a fonalat aztán a bordába. Volt itt egy takács is Csór-bácsinak hívták.

Voltak itt specialisták, akik eladásra szóttek és vittek vásárra. A dennai erdőből hoztak "vetélő vőgyet", idősebb bácsikák jöttek 20-25 cm. hosszú pálcákat hoztak vászon tarisznyában, a utcahosszat kiabálták "vegyenek vetélővőgyet". Vásáron meg utcákon is

szövőfa bordáját árulták gyöngyösmellékiek, az egyik Molnár nevére volt. "Melléki bordásoknak" hívták őket. A kender munkánál a legalsó volt a szössz, ami a gerebenben megmaradt, ebből készült a zsák meg a pokróc, ami a kézben maradt az volt a szála, ebből készült a lepedő, abrosz, törülköző.

A szótteseknél, amelyiknek csak a széle volt díszes "körühi-mesnek, körüselmesnek" nevezték.